
Лучка Л. М.

Наукова бібліотека, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
(м. Дніпро, Україна)

ЛИТВА У КНИЖКОВІЙ КОЛЕКЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ КНИГОЗБІРНИ

У статті досліджується книжкова колекція з історії, географії та культури Литви, що зберігається у фондах університетської книгозбірні. Проаналізовано книжкове зібрання за галузями знань, змістом, хронологічними межами, друкарським оформленням. Особливу увагу приділено авторським колективам і печаткам.

Ключові слова: книжкові колекції XIX–XX ст.; Литва; університетська бібліотека

Luchka L. M.

Scientific Library, Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)

LITHUANIA IN THE BOOK COLLECTION OF THE UNIVERSITY LIBRARY

The article deals with the book collections on history, geography and culture of Lithuania, which are kept in the university library. The author analyses book collections according to field of knowledge, content, chronology, and typographical design. Special attention is paid to authors and bookplates.

Key words: book collections of 19th – 20th centuries; Lithuania; university library

Ідентичність наукової бібліотеки визначається на основі її цінностей, до яких належить і книжкові колекції. Бібліотечний фонд є системою, що містять дані, які передають інформацію про цінність бібліотеки. За допомогою дослідницьких інструментів одна бібліотека виступає ініціатором співпраці з іншими бібліотеками на основі вивчення історії світової та української спадщини.

Наукова бібліотека ДНУ імені Олеся Гончара має як цілісні тематичні колекції, так і досліджує окремі примірники книжкових пам'яток XVI – початку XX ст., що зберігаються у відділі рідкісних і цінних видань. Серед багатогалузевого фонду університетської книгозбірні цінною є книжкова колекція, присвячена та історично пов'язана з Литвою та країнами Балтії. За нашими підрахунками дана історико-географічна колекція нараховує близько 100 примірників різногалузевих видань написаних різними мовами і датованих XIX – XX ст.

Умовно колекцію можна поділити за трьома напрямками: історико-географічні праці відомих вчених; законодавчі документи (судебник, статuti); окремі праці, присвячені Великому князівству Литовському і зв'язкам з Україною. Аналіз книжкової

колекції за змістом дозволяє визначити довідкові видання, книги наукового, навчального і популярного змісту. Найбільший відсоток складають історико-географічні праці та етнографічні нариси відомих педагогів, вчених XIX – початку XX ст.

На увагу заслуговують ґрунтовні довідкові видання німецьких вчених, професорів Г. Гельмольта та Р. Майра («История человечества. Т. 6. 1904»), професорів літератури і історії Парижського університету Е. Лавісса та А. Рамбо («Всеобщая история с IV столетия до нашего времени. т. 1, т. 2. 1897»). У відділі рідкісних видань зберігається значне за обсягом багатотомне видання «Матеріалы для географіи и статистики России» (1861), укладачем якого був Д. Афанасьєв, співробітником Імператорського географічного товариства. Одинадцятий том містить ґрунтовний опис про історію та географію Ковенської губернії (у межах сучасного м. Каунас). Наукове видання складається з восьми розділів, які у повному обсязі знайомлять читача з усіма напрямками розвитку губернії. Розділ VIII містить опис 15 міст і містечок, головним з яких було губернське і повітове місто Ковно (Каунас).

Київське видання початку першої світової війни за авторством українського історика, архівознавця початку XX ст. П.В. Клименка є цінним за місцем друкарні (Імператорський університет святого Володимира (сучасний КНУ ім. Т. Г. Шевченка), вміщеними матеріалами рукописного відділу Публічної бібліотеки м. Вільно (сучасний Вільнюс) про історію та життя ремісників у Вільно XVII ст. та результатами Віленської археографічної комісії (1864–1914 рр.). Видання отримало нагороду у вигляді золотої медалі.

У колекції певне місце посідає навчальна література кінця XIX початку XX ст., зокрема увагу привертає варшавське видання відомого українського історика, ректора Новоросійського (Одеського) університету, професора історії Варшавського університету (1892-1902) Ф.І. Леонтовича з історії селянства, шляхти, територіального устрою земель Великого князівства Литовського (1897). У 1908 р. вийшли друком 4 випуски шкільного видання «Разказы из истории западных окраин России». Перший та третій випуски глибоко і різнобічно висвітлюють історію, культуру та різні релігійні конфесії, представниками яких були місіонери (X – початок XI ст.), литовські князі (XII–XIII ст.). Цікавим є виклад матеріалу про міста Вільно, Ревель, Юр'їв. Видання містять чорно-білі ілюстрації, які наочно доповнюють текст.

У даній колекції варто виокремити законодавчі документи права, а саме Судебник 1468 р. та Литовські статuti 1529 р., 1566 р., 1588 р. Серед джерел цієї групи варто

позначити ротопринтне видання навчально-методичного посібника литовського історика ХХ – початку ХХІ ст. С.А. Лазутки, підготовленого у Вільнюському університеті для студентів-істориків з курсу історіографії Литви періоду феодалізму. Видання проілюстровано кольоровими світлинами з оригіналу I Литовського статуту.

Наступну групу у колекції представляють тернопільське видання істориків ХІХ ст. В. Антоновича і Д. Іловайського з історії Великого князівства Литовського та ризьке багатотомне видання «История Ливонии с древнейших времен» за авторством письменника, редактора-видавця Є.В. Чешихіна. Для науковців видання кінця ХІХ ст. «Білоруссія и Литва» є цінним саме хромолітографією Хреста 1161 р. та 99 гравюрами ікон, портретів духовних осіб, історичних діячів світської та релігійної архітектури (ХІХ ст.). За допомогою додатку –к ольорової карти Віленської і Ковенської губерній Литви можна уявити географічне розташування міст і сіл того історичного періоду. Видання завершує цикл книг про історію Західної Русі, адресованих мешканцям цього регіону, і присвячена церковній, військовій та політичній історії Литви до ХІХ століття.

Цікавий факт: окремі примірники з дослідженої книжкової колекції мають печатки, які свідчать про належність до бібліотек катеринославських (дніпровських) навчальних закладів ХІХ – початку ХХ ст. та приватних осіб.

У продовженні обраної теми варто зазначити, що відомий вчений-ботанік, професор ДНУ, уродженець Литви О. Бельгард захопився ботанікою у Вільнюській класичній гімназії, про що свідчать його рукописні спогади, які нині зберігаються у фонді рідкісних видань наукової бібліотеки.

Отже, у сучасних умовах дослідження світової книжкової спадщини є актуальним і нагальним напрямком бібліотечної діяльності. Книжкове зібрання з історії, географії, культури Литви як однієї з Балтійських країн є міцним підґрунтям вивчення витоків та історичних українсько-литовських відносин. Ці рідкісні документи є важливою складовою якісного освітнього процесу для здобувачів вищої освіти різних спеціальностей.